

KLEUTERPLEIN 2 | BEGINNENDE GELETTERDHEID | WERKEN IN HOEKEN**Beginnende geletterdheid in hoeken**

Auteurs: Saskia de Jong en Marion van der Meulen

In dit artikel geven we ideeën voor de verrijking van de verschillende hoeken in de kleuterklas om een speelse ontwikkeling van beginnende geletterdheid te bevorderen.

De hoeken in een klaslokaal hebben een belangrijke functie. Door middel van spelactiviteiten kunnen kleuters kennis en vaardigheden verwerven die hen helpen grip te krijgen op de wereld om hen heen. In een bouwhoek doen kinderen bijvoorbeeld ontdekkingen op het gebied van ruimtelijk inzicht en aantallen, en worden kinderen vaardiger in hun fijne motoriek. In een huishoek (of themahoek) spelen kinderen met elkaar situaties uit de werkelijkheid na, zoals verschillende rollen in een winkeltje.

Afhankelijk van de 'rijkdom' in de hoeken spelen kinderen met plezier en ontdekken ze steeds nieuwe dingen. Die rijkdom heeft niet zozeer met geld te maken, als wel met de openheid van de materialen die in de hoeken beschikbaar zijn. Hoe opener de materialen, hoe rijker het spel van de kinderen en hoe meer zij 'leren'. Een puzzel die maar op één manier gelegd kan worden, is geen 'open' materiaal. Een doos met knopen in verschillende kleuren, maten en materialen wel. Knopen kunnen muntstukken worden in een winkel, ze kunnen gesorteerd worden op kleur of grootte of ze kunnen aaneengeregen worden tot een ketting.

Beginnende geletterdheid hoeft niet alleen plaats te vinden in de kring. In de hoeken kan ook materiaal gelegd worden dat kinderen uitdaagt om ontdekkingen te doen op dit gebied. Leerkrachten die doordrongen zijn van het belang van werken aan beginnende geletterdheid, zien in allerlei situaties kansen om met kinderen ook aan letterbewustzijn te werken. En niet alleen in de lees- en schrijfhoek, maar ook in de bouwhoek, themahoek en ontdekhoek. Juist een ongedwongen, terugkerende, speelse verwijzing naar letters maakt dat kinderen meer plezier krijgen in letters. Ze ontdekken de functie van letters nog voor zij gaan leren lezen en zonder dat er druk wordt uitgeoefend om te leren lezen.

Themahoek

De themahoek is de hoek die ingericht wordt in aansluiting op het thema dat centraal staat. In Kleuterplein zijn zestien thema's uitgewerkt. Naast de specifieke suggesties die de methode biedt, is het goed om in de themahoek altijd materiaal beschikbaar te hebben voor schriftelijke communicatie waarmee kinderen hun spel kunnen uitbreiden en vormgeven.

Denk daarbij aan bordjes, papiertjes en kaartjes om een naam op te schrijven, een in- en uitgang te markeren, een plattegrond te tekenen, prijskaartjes te maken of een teken te ontwikkelen om aan te geven dat iets gesloten of verboden is. Met een rol (schilders)tape waarmee papiertjes en kaartjes gemakkelijk te bevestigen zijn en een veelheid aan pennen, potloden en stiften zijn de mogelijkheden eindeloos.

Ontdekhoeek

In de ontdekhoeek kunnen kinderen ontdekkingen doen op het gebied van natuur en techniek. Laat (oudere) kleuters hun ontdekkingen ook vastleggen. Dat kan met tekeningen, met woorden of met een combinatie hiervan.

• Letters typen

Laat kinderen met een ouderwetse typemachine briefjes en lijstjes maken van letters en woorden. Veel kinderen ervaren een typemachine als een computer met printer ineen! Er kan zowel geoefend worden met de betekenis van communicatie op zich, als met de specifieke inhoud. Een voorbeeld van het eerste is dat kinderen een hele reeks letters typen die geen betekenis heeft, behalve dat deze model staat voor schriftelijke communicatie in het algemeen. Het typen van een briefje of lijstje laat zien dat ze zich bewust zijn van deze vorm van communicatie. Het (na)typen van eenvoudige woorden kan een betekenisvolle bezigheid zijn voor kinderen die al wat verder gevorderd zijn in het leesproces.

• Letters en voorwerpen

Zorg voor een eenvoudige digitale camera of tablet in de klas.

- Laat kinderen op zoek gaan naar een specifieke letter in of rondom de klas: letters in boektitels, namen op etiketten, enzovoort.
- Laat kinderen doelbewust op zoek gaan naar voorwerpen die beginnen met een letter die op dat moment in jouw groep centraal staat.
- Ook voorwerpen die een vorm hebben die op een bepaalde letter lijkt, kunnen gefotografeerd worden.

Zorg dat er na het fotograferen een moment is dat de foto's aan de andere kinderen getoond kunnen worden via het digibord.

x

oo

i

- *Spijkertjes en afvalhout*

Laat kinderen in de ontdekhoek (of op een plek waar het lawaai van getimmer niet stoort) een lettervorm timmeren van afvalhout en spijkertjes.

Bouwhoek

Het bouwen in de bouwhoek kan verdieping krijgen door een specifieke opdracht te geven. Dat kan het te bouwen object complexer maken en daarmee interessanter. Een letterbewuste opdracht geeft nog een extra dimensie: *Bouwen jullie een kasteel met kantelen?* Niet elk kind zal de link tussen het bouwwerk en de letter leggen, maar als letters regelmatig op een speelse manier onderdeel zijn van de dagelijkse gang van zaken, zullen kinderen die daaraan toe zijn, het verband herkennen. Laat kinderen ook zelf nadenken over mogelijke bouwwerken en hoe je die noemt. Denk bijvoorbeeld aan een **brug**, een **flat**, een **grachtenpand**, een **paleis**, een **stadhuis**, een **toren** en een **woonboot**.

- *De Dom nabouwen*

Leg een alfabetische verzameling aan van foto's van markante bouwwerken (gebruik hiervoor bijvoorbeeld Pinterest, zoekwoord: gebouwen). Schrijf of stempel de naam van het gebouw onder de foto en markeer de beginletter. Laat af en toe één van de gebouwen namaken. Enkele voorbeelden van markante gebouwen zijn: de **Beurs** van Berlage (Amsterdam), de **Dom** (Utrecht), de **Euromast** (Rotterdam), Museum de **Fundatie** (Zwolle) en een **Kubuswoning** (Rotterdam). Bekijk zeker of er in of rondom je eigen woonplaats markante gebouwen zijn die de kinderen kunnen nabouwen.

- *Letters bouwen*

In de bouwhoek kunnen kinderen ook letters 'bouwen'. Laat letters niet alleen plat op de grond maken, maar ook driedimensionaal.

Lees-schrijfhoek

In de lees-schrijfhoek wordt al snel gedacht aan het naschrijven of -stempelen van woorden of het oefenen van schrijfpatronen. Maar ook zonder echt te gaan schrijven kan in de lees-schrijfhoek spelenderwijs gewerkt worden met letters. Door regelmatig met ander materiaal letteractiviteiten te laten uitvoeren, blijft de hoek interessant.

• Letters markeren

Scheur een pagina uit een krant of tijdschrift waar veel letters op staan. Laat kinderen op zoek gaan naar een specifieke letter en die vervolgens markeren met een markeerstift. Of in tweetallen, om de beurt, ieder met een eigen kleur. Vraag: *Hoeveel letters vind je op de pagina? En een moeilijke vraag: Ziet de letter er altijd hetzelfde uit? Zo nee, hoeveel verschillende vormen van deze letter zie je?*

• Letters van klei

Laat van klei of brooddeeg rolletjes maken. Laat kinderen daarmee letters vormen. *Kun je je eigen letter maken? En je eigen naam?*

• Lettermemory

Laat kinderen letters uit verpakkingen knippen en verzamel deze. Neem daarna kleine kaartjes (ongeveer 5 × 5 cm). Plak steeds op twee kaartjes dezelfde letter in een andere verschijningsvorm. Zet onder elke letter een streepje, zodat letters als de d en de p niet verwisseld kunnen worden. Zowel het maken van het spel als het spelen ermee zijn activiteiten die kleuters veel plezier kunnen geven. Bied afhankelijk van de letterkennis van de kinderen een kleinere hoeveelheid of juist een grotere hoeveelheid kaartjes aan.

• Een verzameling letters

Zorg voor allerlei schrijf-, teken- en knutselmateriaal. Geef de kinderen een vel gekleurd papier. Laat hen hierop een verzameling maken bij één letter:

- schrijf de letter;
- stempel de letter;
- scheur de letter uit tijdschriften;
- vouw de letter van een strook;
- plak de letter met propjes;
- prik de letter uit het papier;
- arceer de letter;
- tamponeer de letter.

• Een naamkaartje maken

Regelmatig maken kleuters driedimensionale werkjes die aan anderen getoond mogen worden. Denk bijvoorbeeld aan een mooi bouwwerk in de bouwhoek of een werkstuk van klei. Laat kinderen in de lees-schrijfhoek hun eigen naamkaartje maken dat bij dit soort werkstukken neergezet kan worden. Geef kinderen hiervoor een stevig stuk papier. Laat het dubbelvouwen zodat het kaartje blijft staan en laat op beide zijden de naam schrijven.

- *Kaarten schrijven*

Leg in de lees-schrijfhoek verjaardagskaarten en blanco kaarten neer. Kinderen kunnen zo voor een jarige (klasgenoot, broertje, zusje, vader, moeder, enzovoort) een kaartje maken. Tijdens de periode voorafgaand aan Sinterklaas, kunnen hier kaarten voor de Sint gemaakt worden. In de periode voor kerst kunnen de kinderen hun eigen kerstkaarten gaan maken. Gebruikte verjaardags- en kerstkaarten kunnen in combinatie met de huishoek invulling geven aan het onderwerp communicatie.

- *Maak je eigen boek*

Leg in deze hoek eens kopietjes van een favoriet prentenboek. Dek de tekstgedeeltes bij het kopiëren af met een stukje wit papier. Kinderen kunnen hier op hun eigen wijze een 'verhaal' bij de illustraties schrijven, bijvoorbeeld door letters te imiteren of door er woordjes bij te schrijven. Ook 'lege boekjes', gemaakt van een aantal A4'tjes die aan elkaar zijn geniet en voorzien zijn van een kader waarin de kinderen kunnen tekenen, nodigen uit om zelf een boek te gaan maken. Sommige kinderen zullen er een getekend boek van maken, anderen zullen het boek aanvullen met (imitatie)teksten en/of woorden. Zo kan ook een eigen woordenboekje gemaakt worden.

- *Letters versieren*

Elk kind kiest een letter (uit de eigen voornaam of een letter die het kind mooi vindt). Deze letter wordt groot op papier gezet. Daaromheen verzamelt het kind plaatjes uit oude tijdschriften die volgens het kind bij de letter horen. Laat kinderen verwoorden waarom zij deze plaatjes hebben gekozen. In de sinterklaastijd is het leuk om kinderen te vragen doosjes van chocoladeletters mee te brengen. De letters van de doosjes kunnen gebruikt worden om uit te knippen, op te plakken en te versieren of om er plaatjes bij te verzamelen.

- *Letters stempelen*

Plak een foto of illustratie uit een oud tijdschrift op een A4'tje. Laat kinderen er letters omheen stempelen die er volgens hen bij horen. Jonge kleuters zullen kiezen voor mooie vormen, oudere kleuters kiezen wellicht letters van woorden die bij de afbeelding horen.

Zandtafel

Zand leent zich goed voor activiteiten die een spoor nalaten. Zo kunnen kinderen met een vinger hun letter in het zand schrijven, maar dit kan ook door met een autootje door het zand te rijden.

- *Voorwerpen zoeken*

Verstop plastic voorwerpen in het zand. Zorg dat er verschillende voorwerpen bij zitten met de letter die centraal staat. Gebruik eventueel een blinddoek om het nog spannender te maken.

- *Naam in het zand*

Er bestaan zandvormpjes van letters. Laat de kleuters met deze vormpjes losse letters, woorden en hun naam maken in de zandtafel.

Boekenhoek

Ten slotte willen we ook de boekenhoek noemen. Natuurlijk kan een kind zich daar heerlijk verliezen in boeken: de prentenboeken 'herlezen' die recent voorgelezen zijn, plaatjes kijken in (informatieve) prentenboeken, zelf verhalen verzinnen bij prentenboeken of ze 'voorlezen' aan andere kinderen. Een aantal specifieke boeken die volgens ons niet in de boekenhoek mogen ontbreken, willen we hier graag noemen:

- Letterboeken: op elke bladzijde staat een letter centraal. Op de pagina's staan doorgaans veel woorden en plaatjes die met deze letter beginnen. Leuk voor kleuters die al bezig zijn met het ontdekken van letters.

Let wel op de kwaliteit van de letterboeken. Sommige vertaalde letterboeken zijn ongetwijfeld zinnig in het land van herkomst, maar blijken minder geschikt voor Nederlandstalig gebruik. Bijvoorbeeld als er bij de o een plaatje van een inktvis staat. Dan wordt het woord 'octopus' bedoeld, maar veel kleuters kennen dat niet.

- Samenleesboeken voor kleuters: in deze boeken staat een deel van het verhaal in tekst, een ander deel van het verhaal is weergegeven in tekeningen of korte woordjes die een kleuter snel herkent. Op deze manier kan een kleuter samen met een kind dat al kan lezen, een verhaal lezen.
- Kleuterwoordenboeken: hierin staan per letter veel plaatjes, soms voorzien van een tekstje om de woorden toe te lichten. Een leuke manier om in een boek op zoek te gaan naar woorden met een specifieke letter.